

Asia: VN/34692/2024

Lausuntopyyntö toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta

Lausunnonantajan lausunto

Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Yleistä

Kela pitää tavoitetta vähentää toimeentulotuen hakemistarvetta sekä tuen saamisen kestoa perusteltuna sekä sosiaalipolitiikan että toimeentulotukea koskevan lainsäädännön tavoitteiden kannalta. Toimeentulotukilain muutoksille asetetut tavoitteet eivät kuitenkaan ole kaikilta osin saavutettavissa pelkästään toimeentulotukilakia ja -toimintaa muuttamalla. Palvelujärjestelmän toimivuudella on olennainen merkitys sen kannalta, miten asiakkaiden toimeentulotuen tarve tulevaisuudessa kehittyy ja miten asiakkaiden tarpeisiin vastataan. Huomiota tulee kiinnittää niin terveydenhuollon, sosiaalihuollon kuin myös työllisyyspalveluiden toimintaan toimeentulotukiasiakkaiden tarpeiden näkökulmasta.

Kela pystyy itsenäisesti huolehtimaan toimeentulotukiasiakkaiden toimeentuloturvan kokonaisuuden järjestämisestä Kelan etuuksien osalta sekä esimerkiksi Kelan järjestämään kuntoutukseen ohjautumisesta. Erityisesti paljon apua tarvitsevien asiakkaiden osalta, Kela pitää toimivaa yhteistyötä viranomaiskumppaneiden kanssa avainasemassa uudistuksen tavoitteiden onnistumisen kannalta. Kela on ko. asiakasjoukon osalta keskeinen toimija esimerkiksi TYM-palvelussa, jossa asiakkaiden etuuksien ja palveluiden kokonaisuutta suunnitellaan yhdessä hyvinvointialueiden sekä työllisyysalueiden kanssa.

Pidämme lainsäädäntöuudistuksen onnistumisen kannalta olennaisen tärkeänä sitä, että muut toimijat, joiden palveluihin asiakkaita tullaan ohjaamaan ja jotka toiminnallaan voivat vaikuttaa toimeentulotukiasiakkaiden tilanteeseen, varautuvat muutokseen riittävällä tavalla ja varmistavat tarkoituksenmukaisten palveluiden saatavuuden asiakkaille.

Perustoimeentulotuella olevien asiakkaiden kannalta olennaisia palvelurakenteita on viime vuosina uudistettu historiallisen suurissa uudistuksissa. Sekä hyvinvointialueet että työllisyysalueet ovat oman toimintansa osalta vielä kehittämässä toimintaansa sekä yhteistyötään suhteessa toisiinsa sekä Kelaan. Tämän lisäksi myös asiakaskuntaa laajasti koskevaa sosiaaliturvalainsäädäntöä on uudistettu ja ollaan uudistamassa samaan aikaan toimeentulotukiuudistuksen kanssa. Toiminnan rakenteita, toimintatapoja sekä toiminnan sisältöjä uudistetaan siis käytännössä samanaikaisesti, kaikilla toiminnan tasoilla. Myös toimijoiden välistä yhteistyötä uudistetaan. Lyhyellä aikajänteellä tapahtuvat yhtäaikaiset uudistustoimenpiteet lisäävät riskejä uudistusten, kuten toimeentulotukiuudistus, onnistumiselle tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta. Tavoitteiden saavuttamisen haasteellisuutta lisäävät myös toimijoille asetetut toiminnan tehostamisvaatimukset sekä yleinen heikko talous- ja työllisyystilanne.

Perusturvaetuuksien riittävyydellä suhteessa toimeentulotukeen, asuntomarkkinoiden sekä palvelujärjestelmän toimivuudella toimeentulotukiasiakkaille on kaikkein keskeisin merkitys sen osalta, että sosiaaliturva toimisi kustannustehokkaasti ja jotta toimeentulotuen tarvetta saataisiin pienennettyä.

Ohjaukset ensisijaisille etuuksille ja palveluihin

Toimeentulotuen saajien ohjaaminen ensisijaisille etuuksille on Kelan näkemyksen mukaan tavoitteena kannatettava.

Toimeentulotuen täytäntöönpanossa on havaittu, että joissain tilanteissa pelkkä mahdollisuus ohjata ja neuvoa asiakasta hakemaan ensisijaisia etuuksia ja tätä kautta ohjautuminen myös oikeisiin palveluihin ei ole ollut riittävää. Pelkän toimeentulotuen hakeminen voi esimerkiksi vaikuttaa byrokratian näkökulmasta yksinkertaisemmalla kuin 2-3 muun etuuden hakeminen toimeentulotuen lisäksi. Tämä korostuu erityisesti tilanteissa, joissa perusturvaa täydennetään viimesijaisella tuella. Nämä tilanteet ovat viime vuosina lisääntyneet. Pahimmillaan tällainen toiminta jättää asiakkaan kuitenkin pitkäksi aikaa pelkän toimeentulotuen varaan, ensisijaisten tuki- ja palvelujärjestelmien ulkopuolelle. Nämä järjestelmät on yhteiskunnassa rakennettu juuri ko. tilanteissa olevien asiakkaiden avuksi, toisin kuin toimeentulotuki, joka turvaa vain viimesijaista toimeentuloa.

Pidämme perusteltuna toimeentulotukilain 2a § 4 kohdan mukaista uudistusta, jotta asiakas aina ohjautuisi ensisijaisien etuuksien ja niihin liittyvien palvelujen piiriin. Tilanne, jossa henkilö voisi jättäytyä yksittäisen lääkärinlausunnon perusteella mahdollisesti määräämättömäksi ajaksi ensisijaisen sosiaaliturvan ulkopuolelle, pelkälle toimeentulotuella, ei vastaa sosiaaliturvajärjestelmän lähtökohtia, joissa työkyvyttömyyttä arvioidaan ensisijaisten järjestelmien työkyvyttömyyttä määrittelevien ehtojen kautta.

Asiakkaiden polut toimeentulotuella työelämään vaihtelevat, samoin poluilla olevat haasteet. Kela korostaa palveluiden ajallisen ja henkilöllisen kohdentamisen merkitystä, jolta osin toimijoiden jaettu yhteinen tilannekuva asiakkaan tilanteesta on avainasemassa. Toimijoiden mahdollisuudet ohjata asiakasta oikeisiin palveluihin, oikea-aikaisesti ja oikeassa järjestyksessä, riippuvat toimijoilla olevasta tilannekuvasta. Viranomaisten yhteistyö tulee korostumaan toimeentulotuen kokonaisuudistuksen toteutusvaiheessa.

Olisi tärkeää, että toimijoilla olisi myös mahdollisimman hyvä käsitys asiakkaiden tilanteesta, kun suunnitellaan polkuja toimeentulotuella eteenpäin. Osalla asiakkaista esimerkiksi työ- ja toimintakykyä kuvaavat tiedot voivat olla hyvinkin pitkän ajan takaa. Kela kiinnittää huomiota myös työelämän muuttuneisiin vaatimuksiin, jotka ovat joillain nyt muutoksen kohderyhmässä olevilla asiakkailla vaikeuttaneet työllistymistä. Osa tuella olevista on ollut toimeentulotuella jo pitkän aikaa. Kynnystä palata työelämään voidaan madaltaa mm. kuntoutuspalveluita kehittämällä ja päivittämällä asiakaskunnan osaamista vastaamaan paremmin työelämän tämänhetkisiä tarpeita. Niille asiakkaille, joilla on haastavia elämäntilanteita, elämäntilanteeseen tai terveystilanteeseen liittyviä haasteita, on tärkeää järjestää soveltuvia palveluita ennen kuin odotetaan asiakkaan työllistyvän. Kela kiinnittää huomiota tältä osin esimerkiksi syksyllä käynnistyvään kuntouttavan työtoiminnan uudistamistyöhön.

Pidämme hyvänä ja tärkeänä, että esityksessä on huomioitu (sivulla 72, 10 Toimeenpano ja seuranta), että erityisesti ensisijaisen etuuden hakemisveloitteeseen liittyvä ohjaus voidaan tehdä asteittain lainvoimaantulosta seuraavien kuuden kuukauden aikana toimeenpanon resurssien riittävyyden varmistamiseksi, koska velvoite koskee huomattavan suurta asiakasjoukkoa.

Perusosan alentaminen

Kela kiinnittää velvoittavuuden osalta huomiota siihen, että velvoitteiden on oltava ymmärrettäviä, ennakoitavia ja sujuvasti toimeenpantavissa, jotta niiden voidaan olettaa tuottavan toivottua vaikutusta. Toimeentulotuen sanktiointi ei sinällään ole itsetarkoitus, vaan tavoitteena tulisi aina olla selkeästi asiakkaan ohjautuminen kohti työelämää, opintoihin, oikealle etuudelle sekä oikeanlaisiin palveluihin. Perusosan alentamisen voi siis arvioida olevan yksi osa kokonaisuudessa, joka ohjaa ja kannustaa ensisijaisille etuuksille, palvelujen piiriin ja työelämään. Esitys ja työttömyysturvan seuraamusjärjestelmä yhdessä saattavat joissakin tapauksissa johtaa siihen, että perusosan alentaminen jatkuu, vaikka asiakas olisi halukas korjaamaan laiminlyöntinsä siten, että työttömyysetuus oikeus palautuu. Palvelujärjestelmän saavutettavuudella ja palveluiden sisällöllillä ja vaikuttavuudella on olennainen merkitys kokonaisuuden toimivuuden kannalta.

Perusosan alentamiseen liittyy toimeenpanijalle vaatimus varmistaa, ettei alentaminen vaaranna ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa ja että alentamista ei voida pitää muutenkaan kohtuuttomana. Vaatimus tapauskohtaisesta kohtuusharkinnasta on osana alentamismenettelyä perusteltu, mutta lainsäädännöstä käytännössä puuttuvat konkreettisen

alentamisen arviointikriteerit. On selvää, ettei lainsäädännössä voida ottaa ennakolta kantaa kaikkiin mahdollisiin yksittäistapauksiin. Samalla olisi kuitenkin huomioitava, että Kelan tulee toteuttaa laissa säädettyä toimeenpanotehtävää tehokkaasti ja yhdenvertaisesti. Näiden tavoitteiden yhteensovittamista helpottamaan sekä asiakkaiden näkökulmasta toiminnan ennakoitavuutta parantamaan Kela toivoo lainsäädäntöön harkintaa ohjaavia periaatteita ja esimerkkejä. Kelan käyttämää harkintaa voitaisiin raamittaa lainsäädännössä tarkemmin.

Esityksessä on esitetty, että 50 prosentin alentamista voitaisiin vielä pitää perustuslain 19 §:n 1 momentin edellyttämän välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon turvaamisen kattavana määränä. Esityksessä ei avata tätä perustelua laajemmin. Tarkemmat yleiset perustelut 50 prosentin alentamisen mahdollisuuden osalta edesauttaisivat osaltaan myös kohtuusharkinnassa. Esityksessä lähtökohtana pidetään vaatimusta turvata omaa elatusta mahdollisuuksien mukaan ja viitataan tarpeeseen tehdä tapauskohtaista kohtuusharkintaa. Esityksessä ei avata sitä, mihin seikkoihin suhteutettuna esimerkiksi mahdollisuuksia turvata omaa elatusta olisi yksittäisen asiakkaan näkökulmasta tarvetta arvioida. Asian tarkempi perustelu olisi välttämätöntä yhdenmukaisen tulkintakäytännön turvaamisessa.

Lainsäädännössä muotoilua alentamisen toimeenpanon osalta tiukennettaisiin ja muotoilu muuttuisi toimeentulotukilain 10 §:ssä muodosta ”voidaan alentaa” muotoon ”alennetaan”. Tämän muotoilun muutoksen voidaan katsoa kaventavan Kelan harkintavaltaa alentamistilanteissa.

Koska yksilön oikeuksien perusteista on perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan säädettävä lailla, tulisi myös oikeudesta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon säätää tarkemmin osana alentamisharkintaa. Lain tulisi tältä osin olla riittävän täsmällistä ja tarkkaa. On tärkeää, että toimeenpanossa voitaisiin toimia lainsäätäjän tahtotilan mukaisesti ja tahtotila ohjaisi myös Kelan tarkempien ohjeiden laatimista.

Yksittäistapauksessa kohtuullisuusarvioinnin tekeminen edellyttää laillisuusharkinnalle riittävän tuen antavan säädöspohjan lisäksi riittävää tietopohjaa asiakkaan tilanteesta. Ilman lainsäädäntöön tehtäviä tarkennuksia asiakkaan itsensä voi olla vaikea kertoa Kelalle oikeista asioista omissa olosuhteissaan alentamisharkintaan liittyen.

Perusosan suuruuteen liittyvä lausuntopalaute:

Ei lausuttavaa.

Tiedon saamiseen ja luovuttamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Ei lausuttavaa tässä yhteydessä. Kommentit esitetty aihealueittain Muu lausuntopalaute -kohdassa.

Kunnan rahoitusosuuden lisäämiseen liittyvä lausuntopalaute:

Kela ei ota kantaa, miten suurin osuuksin ja keiden yhteiskunnan instituutioiden tulisi rahoittaa toimeentulokijärjestelmää. Sikäli kuin rahoitusvastuilla pyritään kannustamaan rahoittajia ottamaan rahoitusvastuut huomioon oman toimintansa kehittämisessä, rahoitusvastuiden tulisi olla selkeitä ja mahdollistaa käytännössä rahoituksen seuranta riittävällä tarkkuustasolla.

Asumismenojen tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Hyväksyttävien asumismenojen kuntakohtaisten rajojen on Kelan näkemyksen mukaan hyvä vastata jatkossakin mahdollisimman hyvin asumismenojen tosiasiallista kehitystä kunnissa. Pidämme tärkeänä, että kuntakohtaisia rajoja kehitettäessä, kehittämistä tehdään laajassa yhteistyössä eri toimijoiden kesken. Jatkossa on tarve arvioida kohtuuhintaisen asumisen ja toimeentulotuen asumismenojen välistä kehitystä ja pyrkiä vaikuttamaan asiakkaiden kannalta asioiden juurisyihin, jotta toimeentulotuen kehittämiseen asetettuja tavoitteita voidaan saavuttaa.

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

Toimintamenot

Kokonaisuudistus lisää huomattavasti Kelan työmäärää. Työmäärät lisääntyvät erityisesti alentamistapausten määrän kasvun kautta. Alentamismenettely on toimeentulotuen käsittelyn jo valmiiksi työläimpiä vaiheita.

Kelalle on asetettu merkittävät 50 miljoonan euron säästötavoitteet vuosille 2024-2027. Lisäksi Kelalle on asetettu kertaluonteinen säästötavoite 50 miljoonaa euroa vuodelle 2025. Hallituksen esityksessä ehdotetut muutokset lisäävät merkittävästi työmääriä sekä perustoimeentulotuen etuuskäsittelyssä että toimeentulotuen oikaisuvaatimusten käsittelyssä. Ilman lisäresursointia toimeentulotuen lakisääteisessä käsittelyajat uhkaavat pidentyä ja oikaisuvaatimusten käsittely ruuhkautuu.

Merkittävästi pienemmät heikennykset asumismenojen huomioimiseen vuonna 2024 lisäsivät oikaisuvaatimusten määrää 40 %. Kokonaisuudistuksen asiakkaiden toimeentuloon kohdistuvat heikennykset ovat huomattavasti suurempia, joten ne tulevat todennäköisesti lisäämään oikaisuvaatimuksien määrää. Etukäteen oikaisuvaatimusten todellista määrää on vaikea arvioida luotettavasti.

Kelassa toteutetut tekniset ratkaisut eivät tällä hetkellä mahdollista sitä, että uusia työvoimapolitiittisten lausuntojen tietoja voitaisiin hakea perustoimeentulotuen käsittelyn yhteydessä. Kelan työttömyysturvan käsittelyä varten saapuvista lausunnoista ei tällä hetkellä saada ohjelmallista tietoa perustoimeentulotuen käsittelyyn. Tämä tarkoittaa sitä, että Kela saa tiedon

työvoimapolitiittisesta lausunnosta vasta työttömyysturvan tai toimeentulotuen käsittelijän otettua etuustyon manuaalisesti käsittelyyn ja näin perusosan alentamisen kuulemisprosessiin voidaan lähteä vasta tässä vaiheessa. Tämä aiheuttaa joissakin tilanteissa noin kuukauden viivästyksen alentamisen prosessiin. Muutokset järjestelmiin eivät ole toteutettavissa annetussa aikataulussa. Kehittämistarve tietojärjestelmiin on niin suuri, että Kela ei pysty tässä vaiheessa antamaan sille aikataulua ja kustannusarvioita. Lain voimaantullessa Kelassa tapausten tunnistaminen ja tiedon lähettäminen toimeentulotuen käsittelyyn joudutaan tekemään manuaalisesti, etuuden käsittelijän toimesta. Lisäksi tämä voi tarkoittaa edellä kuvatusti sitä, ettei Kela kykene aloittamaan asiakkaan kuulemista perusosan alentamiseen heti, kun työvoimaviranomaiselta saadaan Kelaan tieto asiakkaalle tehdystä selvityspyynnöstä.

Kelassa on käynnistynyt suuri tietojärjestelmien uudistamisohjelma, jossa etuuskäsittelyn ja niitä tukevat tietojenvaihdon ratkaisut sekä taustajärjestelmät korvataan uusilla vuoden 2032 mennessä. Tämä hankkeen eteneminen vaikuttaa Kelan mahdollisuuksiin toteuttaa tietojärjestelmämuutoksia. Toimeentulotuen kokonaisuudistuksen vaatimat muutokset toteutetaan minimiperiaatteella nykyisiin tietojärjestelmiin. Isoimmat tekniset muutokset toteutetaan uudistusohjelmassa siinä vaiheessa kuin toimeentulotuki- ja työttömyysturvajärjestelmien vuoro tulee.

Toimeentulotukeen esitetyt muutokset lisäävät Kelan toimintamenoja vuositasolla alustavan arvion mukaan vuonna 2026 14,2 milj. euroa. Tämän lisäksi nykyisten tulottomien asiakkaiden ohjaaminen ensisijaisille etuuksille lisäisi arviomme mukaan toimintamenoja vuonna 2026 noin 3,2 miljoonaa euroa. Vuodesta 2027 alkaen toimintamenojen kasvu olisi 13,4 milj. euroa. Arviossa on huomioitu etenkin perusosan alentaminen, ensisijaisille etuuksille ohjaaminen, järjestelmämuutosten, asiakaspalvelun ja etuuskäsittelyn sekä oikaisuvaatimusten vaatima lisätyö. Toimeenpanon vaatimukseen vastaaminen edellyttää, että Kelalla on realistiset mahdollisuudet toteuttaa tehtävänsä.

Mikäli säännöksiin tulee vielä lausuntokierroksen jälkeen muutoksia, niillä voi olla vaikutuksia Kelan toimintameneihin.

Muu lausuntopalaute:

Henkilöllinen soveltamisala

Lainsäädännössä tulisi päällekkäisyyksien välttämiseksi tyhjentävästi määritellä viranomainen, joka vastaa tilapäisesti oleskelevan henkilön perustuslain 19.1 §:n mukaisesta välttämättömästä tuesta. Kun tuen myöntämisestä vastaisi selkeästi yksi viranomainen, tämä edistäisi myös asiakkaiden näkökulmasta oikeusturvaa sekä selkeyttäisi asiointia.

Tämän toteuttamiseksi ehdotamme, että toimeentulotukilain 27 §:n 2 momenttiin lisättäisiin selkeyttävä maininta siitä, että henkilölle, jonka oleskelun tosiasiallinen luonne ei ole 1 momentissa

tarkoitettulla tavalla vakinaista, välttämättömän huolenpidon ja toimeentulon järjestämiseen hyvinvointialueen toimesta sovelletaan, mitä sosiaalihuoltolain 12 §:ssä säädetään.

Käytännössä tämä tarkoittaisi, että kuten tälläkin hetkellä, myös jatkossa Kela selvittäisi 1 momentin mukaisesti hakijan oleskelun tosiasiallisen luonteen perustuen kokonaisarvioon hakijan yksilöllisistä olosuhteista. Muutos sen sijaan koskisi sitä, että jatkossa perustoimeentulotukioikeutta ratkaistessa otettaisiin huomioon se, että jos henkilön oleskelun tosiasiallista luonnetta olisi toimeentulotukilain näkökulmasta pidettävä tilapäisenä, ei perustoimeentulotukea tulisi myöntää, koska välttämättömän toimeentulon turvaaminen olisi hyvinvointialueen järjestämisvastuun piirissä sosiaalihuoltolain 12 §:n perusteella. Toimeentulotukilain näkökulmasta tilapäisesti oleskelevien henkilöiden kohdalla hyvinvointialueelta 12 §:n perusteella saatavaa tukea olisi pidettävä siis ensisijaisena perustoimeentulotukeen nähden. Hyvinvointialue voisi sosiaalihuoltolain 12 §:n perusteella päättää välttämättömän huolenpidon ja toimeentulon turvaamisesta henkilölle harkintansa mukaan esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukaisin sosiaalipalveluin tai vaihtoehtoisesti myös ehkäisevän toimeentulotuen avulla (vertaa KHO 2019:62). Ehdotettua edellytystä oleskelun laillisuudesta olisi tarve täsmentää.

Muita huomioita

Kela pitää hyvänä rahalaitostiedusteluun esitettyjä muutoksia. Kelalla olisi tarve tiliotietojen saamiseen myös kattavasti osana ratkaisutoimintaa, mutta tämä tarve jää rahalaitostiedustelua koskevasta muutoksesta huolimatta edelleen olemaan. Lainsäädäntöä tulisi tältä osin muuttaa siten, että Kela saisi tiedot teknisen rajapinnan kautta. Tämä jouduttaisi asiakkaan etuuskäsittelyä ja olisi siten myös asiakkaan etu. Tätä koskeva lainsäädäntövalmistelu onkin aloitettu sosiaali- ja terveystieteiden ministeriössä.

Toimeentulotuen kokonaisuudistuksen voimaantuloajankohtaa arvioitaessa tulee huomioida, että käynnissä on useita lainmuutoshankkeita, joiden suunniteltu voimaantulo kohdentuu ajallisesti lähekkäin ja jotka kohdistuvat samoihin asiakkuuksiin ja joilla on vaikutusta Kelan toimintaan (mm. yleistukea koskeva esitys ja työttömyysturvaseuraamusten uudistus). Näiden erilaisten muutosten sisältö ja toimeenpanon toteutus ei ole tätä lausuntoa annettaessa tiedossa. Pidämme tärkeänä, että muutosten voimaantulon yhteensovittamista suunnitellaan huomioiden asiakasvaikutukset sekä Kelan toimeenpanokyvykkyys kokonaisuutena suhteessa kaikkiin toteutettaviin muutoksiin. Kelan toimeenpanokyvykkyys sekä lainsäädäntömuutosten tavoitteiden saavuttaminen on osin riippuvaista myös kumppaneiden kyvykkyyydestä toteuttaa omat osuutensa muutoksessa (esimerkiksi muutosten vaatimat muutokset työttömyysturvalausuntoihin).

LIITE 1 Säännöskohtaiset perustelut

2 a § Velvollisuus ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi

Kela pitää pykälään esitettyjä muutoksia ja täsmennyksiä pääosin soveltamiskäytäntöä selkeyttävinä ja esityksessä asetettujen tavoitteiden mukaisina.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan työnhakijaksi ilmoittautumista ei edellytettäisi palkansaajalta, jonka työtuntimäärä on vähintään 30 tuntia viikossa. Muutos lisäisi työmäärää ja toimeenpanon kustannuksia sekä viivästyttäisi toimeentulotukiasian käsittelyä Kelassa. Viikkotyötuntimäärä on vain harvoin nähtävissä suoraan Tulorekisteristä ja näin ollen asian selvittämiseksi asiakkaalta joudutaan pyytämään lisäselvityksiä, joita joissakin tilanteissa asiakas saattaa joutua erikseen pyytämään työnantajalta. Toimeenpanon ja toimeentulotuen viivytyksettömän käsittelyn näkökulmasta Kela kannattaa, että viikkotyötuntimäärän sijasta velvollisuus ilmoittautua työnhakijaksi olisi sidottu palkan euromääräiseen rajaan. Yksiselitteinen euromääräinen raja olisi myös asiakkaan näkökulmasta ymmärrettävämpi ratkaisu. Yrittäjien kohdalla tuloraja on sidottu työmarkkinatuen nettomäärään. Kela kiinnittääkin huomiota yrittäjien ja palkansaajien yhdenvertaisuuteen. Mikäli työnhaku on sidottu viikkotyötuntimäärään, säännöskohtaisissa perusteluissa tulisi ottaa kantaa siihen, miten lainkohtaa tulisi arvioida sellaisen alan työntekijöiden suhteen, joiden työsuorite ei perustu aikaan kuten opettajilla, kotityöntekijöillä, taiteilijoilla ja urheilijoilla.

Pykälässä täsmennetään velvollisuutta ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi niissä tilanteissa, kun asiakkaalla on lääkärinlausunto, mutta jotka eivät saa mitään työttömyysturvalain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tai 4 §:n 2 momentin 1–6 kohdissa tarkoitettua etuutta. Kuten Kela on lausunut kohdassa ”Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alenteamiseen liittyvä lausuntopalaute”, Kela pitää hyvänä tavoitetta, että asiakas ohjataan ensisijaisen etuuden ja sen palveluiden piiriin. Näin toimeentulotuesta ei muodostuisi henkilölle pitkäaikaista toimeentulotuloa turvaavaa etuutta.

Toimeentulotuen tarkoitus on olla viimesijainen ja väliaikainen etuus. Toimeentulotukilainsäädännön tarkoitus ei ole, että asiakas olisi pysyvästi toimeentulotukiasiakas. Pysyvä toimeentulotukiasiakkuus passivoi eikä kannusta työnhakuun ja kuntouttaviin toimenpiteisiin hakeutumista. Toimeenpanossa on havaittu tilanteita, joissa asiakas ei ole hakenut ensisijaista työkyvyttömyysetuutta lainkaan tai asiakas on hakenut etuutta, mutta häntä ei ole, jopa korkeimman muutoksenhakuasteen päätöksen mukaan, pidettävä työkyvyttömänä eli hänellä ei ole lainkaan oikeutta sairauden perusteella maksettaviin etuuksiin lääkärinlausunnosta huolimatta. Lääkärinlausunnot on saatettu kirjoittaa toistaiseksi. On ongelmallista, että tosiasiallinen päätösvalta jollekin tuelle kuulumisesta olisi lainsäädännössä ulkoistettu vastuuviranomaiselta hoitavalle lääkärille. On olennaista huomioida, että ei ole järjestelmän toimivuuden tai asiakkaan oman edun kannalta perusteltua, että asiakas voisi pelkän lääkärinlausunnon perusteella jäädä ilman hänelle kuuluvia muita yhteiskunnan tarjoamia etuuksia ja palveluita. Tällaisia ovat esimerkiksi työkyvyttömyyden perusteella maksettavat eläkkeet tai päivärahat, kuntoutus tai työllistymistä tai opiskeluun siirtymistä tukevat palvelut. Asiakas voi myös kokea myöhempiä oikeuden menetyksiä, mikäli asiakas ei ilmoittaudu oikea-aikaisesti työttömäksi työnhakijaksi. Tällä voi olla merkitystä esimerkiksi myöhempää sairauspäivärahaoikeutta arvioitaessa tavalla, jota asiakkaan itsensä voi olla

vaikea ennakoida. Esimerkiksi asiakkaalla, joka on saanut enimmäisajan sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa ja jonka edelleen on katsottu olevan terveydellisistä syistä kykenemätön työhönsä, voi olla oikeus uudelleen sairauspäivärahaan sen jälkeen, kun hän on ollut työttömänä työnhakijana kaksitoista kuukautta.

Työnhakijan työkyvyn rajoitteet voidaan ottaa huomioon tarjottavia työpaikkoja ja työllistymistä edistäviä palveluja arvioitaessa. Kehittämistä tulisi tehdä nimenomaan ensisijaisen etuus- ja palvelujärjestelmän puitteissa, jotta järjestelmä kokonaisuutena vastaisi niihin tarpeisiin, joita työ- ja toimintakyvyn näkökulmasta eri tilanteissa olevilla asiakkailla on ja jotta toimeentulotuen rooli kokonaisuudessa vastaisi sille asetettuja tavoitteita. Asiakkaan hoitavalla lääkärillä ei ole mahdollisuuksia lääkärinlausuntoa kirjoittaessaan arvioida asiakkaan tilannetta sosiaaliturvajärjestelmän kokonaisuuden kannalta tai sitä, mikä on asiakkaalle taloudellisesti ja oman tilanteen parantamisen näkökulmasta kokonaisuutena paras tapa toimia. Hoitavan lääkärin kontakti asiakkaaseen voi myös olla varsin ohut ja ohimenevä, kun taas asiakkaan haasteet arjessa voivat olla moninaisia ja tarpeet sosiaaliturvaan liittyen pidempiaikaisia. Hoitavan lääkärin näkemystä korostava toimeentulotuen myöntämiskäytäntö olisi myös selkeä haaste asiakkaiden yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Kela pitää toivottavana, että tilanteisiin, joissa työ- ja toimintakykyhaasteet ovat osa asiakkaan kokonaistilannetta löydetään ratkaisukeinoja, joilla vältetään ohjautuminen viimesijaiselle tuelle. Niiden henkilöiden tilannetta, joilla on työ- ja toimintakykyyn liittyviä haasteita, edistetään parhaiten palvelujärjestelmää kehittämällä. Kela kiinnittää tältä osin huomiota mm. työttömien terveystarkastusten sekä asiakkaiden työ- ja toimintakykyarviointien prosessien sekä ko. palveluiden sisältöjen ja saatavuuden kehittämistarpeisiin.

Kela kiinnittää huomiota myös perusteluiden kohtaan, jonka mukaan työllistymistä edistävään palveluun on voimassa olevan lainsäädännön mukaan mahdollisuus päästä jo työttömyyden alussa, ja silloin myös niissä asetettavat velvoitteet voidaan sovittaa henkilön tosiasialliseen työkykyyn. TYM-palvelun tarkoitus on edistää asiakkaan työllistymistä monialaisesti. Monialaiseen palvelutarvearvioon ohjattavien asiakkaiden määrä tulisi esityksen johdosta kasvamaan. Tämä tulisi myös lisäämään yhteistoimintamallissa mukana olevien viranomaisten työtä. Asiakkaalla voi olla palvelujen yhteensovittamisen tarve ilman, että asiakkaan suuntana on työelämä. Tällöin asiakas ei kuulu TYM-palvelun piiriin. Esimerkiksi eläkehakuisuus tai täysi haluttomuus siirtyä kohti työelämää tai sitoutua palveluun on yleensä katsottu TYM-palvelusta poisrajavaikoksi tekijäksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kokoaikatyön hakemisesta ja sen edellytyksistä. Kela pitää hyvänä, että säännöskohtaisissa perusteluissa on täsmennetty erityisesti opiskelijoiden ja yrittäjien osalta hakemisen edellytyksiä. Kela ehdottaa, että 2 momentin perustelukappaleen loppuun lisättäisiin selvyyden vuoksi maininta siitä, että Kela ratkaisee perusosan alentamisen saatuaan työvoimaviranomaiselta tiedon, täyttääkö yrittäjä tai opiskelija työttömyysetuuden saamisen edellytykset. Kuten perusteluissa on todettu, Kela ei toimeentulotuen käsittelijänä ratkaisisi, onko työnhakijaksi ilmoittautuminen ja työnhaun voimassa olo lainmukaista, vaan ratkaisu kuuluisi työvoimaviranomaiselle, jolta Kelalla on oikeus saada toimeentulotukitehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot. Työvoimaviranomainen selvittää, onko työnhakijaa pidettävänä työttömyysturvalain tarkoittamalla tavalla yrittäjänä tai opiskelijana. Kela ei voi päättää perusosan

alentamisesta ennen kuin työvoimaviranomainen on antanut asiasta työvoimapolitiittisen lausunnon, mikä voi viedä enemmän kuin yhden kuukauden ajan.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin työnhakua koskevasta poikkeuksesta ensimmäistä ammatillisia valmiuksia antavaa tutkintoa opiskelevia koskien. Pykälän ja sen perustelujen valossa jää epäselvyyttä siitä, millaisia tutkintoja ja koulutuksia momentti koskisi. Ensinnäkin säännöskohtaisissa perusteluissa tulisi ottaa kantaa ainakin siihen, voidaanko momenttia soveltaa myös lukio-opintoihin. Toisekseen perusteluiden mukaan korkeakouluopiskelijoiden kohdalla tutkinnolla tarkoitettaisiin ylempään korkeakoulututkintoon johtavia opintoja. Siten lainkohdassa tarkoitettu kolmen kuukauden aika koskisi ylempää korkeakoulututkintoa opiskelevaa opiskelijaa, vaikka hän olisi jo suorittanut alemman korkeakoulututkinnon. Perusteluissa tulisi selvittää, onko tällä tarkoitettu sitä, että lainkohtaa sovelletaan ylempään korkeakoulututkintoon riippumatta siitä, onko henkilö jo suorittanut alemman korkeakoulututkinnon, joka on antanut ammatilliset valmiudet. Esimerkkinä sairaanhoitaja (alempi amk-tutkinto) tai varhaiskasvatuksen opettaja (alempi yliopistotutkinto), joka on hakenut ja jatkanut ylempään korkeakoulututkintoon opiskelemaan jonkin täydentävän tutkinnon. Kela kiinnittää myös huomiota yhdenvertaisuuteen ammatilliset valmiudet ammatillisella tutkinnolla suorittaneisiin.

Edelleen 3 momentin säännöskohtaisissa perusteluissa täsmennettäisiin, että ensisijaisen etuuden päättymisellä tarkoitettaisiin kyseisen etuuden, yleensä opintotuen, enimmäistukiajan päättymistä. Perusteluiden mukaan etuuden päättymisellä ei tarkoitettaisi sitä, että tuensaaja lakkauttaisi itse tuen, eikä myöskään sitä, jos tuki lakkautettaisiin opintojen riittämättömän etenemisen vuoksi. Kelan tulkinnan mukaan tuensaajan lakkauttaessa itse tuen, Kela ohjaisi häntä hakemaan ensisijaisen etuuden perusosan alentamisen uhalla 2 b §:n ja 10 §:n nojalla. Sen sijaan epäselväksi jää, miten pitäisi tulkita tilannetta, jossa tuki on lakkautettu opintojen riittämättömän etenemisen vuoksi. Säännöskohtaisissa perusteluissa tulisi tämentää, onko tarkoitettu, että tässä tilanteessa asiakasta ohjataan ilmoittautumaan työttömäksi työnhakijaksi 2 a §:n mukaisesti, koska hän opiskelee ilman opiskelunaikaista toimeentuloa turvaamaan tarkoitettua ensisijaista etuutta, ja hän ei voi ainakaan sillä hetkellä saada opintoihin opintoetuutta.

2 b § Velvollisuus hakea ensisijaista etuutta

Kela ehdottaa, että pykälään lisättäisiin maininta myös kuntoutuksesta. Pykälässä säädettäisiin, että toimeentulotukea hakeva on velvollinen hakemaan opiskelun, työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden, kuntoutuksen ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän, huoltajan menetyksen tai asumisen tuen tarpeen perusteella maksettavaa toimeentulotukeen nähden ensisijaista etuutta, johon hänen voidaan olettaa olevan oikeutettu. Säännöskohtaisissa perusteluissa on mainittu esimerkkilistaus etuuksista, joita pykälässä tarkoitetaan. Kela ehdottaa, että esimerkkilistaukseen lisättäisiin kuntoutusraha. Tarkoituksena olisi, että asiakas, jolla on taustalla kuntoutus ja joka voisi olla kuntoutuksen johdosta oikeutettu kuntoutusrahaan, olisi velvoitettu hakemaan ensisijaisena etuutena kuntoutuksen perusteella kuntoutusrahaa. Esimerkiksi, jos asiakas olisi lastensuojelulain mukaisessa perhekuntoutuksessa tai sosiaalihuoltolain tai terveydenhuoltolain mukaisessa päihdekuntoutuksessa tai Kelan ammatillisessa kuntoutuksessa, voisi hänellä olla oikeus saada

kuntoutusrahaa kuntoutuksen aikaisena toimeentulona. Myös opiskelun ajalta on mahdollista saada nuoren kuntoutusrahaa.

10 § Alennettu perusosa

Voimassa olevan 10 §:n 1 momenttia on pystytty soveltamaan käytännössä ainoastaan sen perusteen osalta, että henkilö on laiminlyönnillään aiheuttanut sen, ettei työtä tai julkista työvoimapalvelua ole voitu tarjota. Pykälän 3 momentissa asetettu kahden kuukauden määräaika ja 2-4 kohtien osalta myös tiedonsaannin haasteet ovat käytännössä johtaneet siihen, ettei muita kuin edellä mainittua alentamisperustetta ole voitu soveltaa. Kela pitää 1 momenttiin esitettyjä muutoksia oikeustilaa ja toimeenpanoa selventävinä sekä lainsäädännön tavoitteiden mukaisina.

1 momentissa on viitattu muita henkilöitä koskevien moitittavien menettelyiden osalta ainoastaan työttömyysturvalain 2 a lukuun, mutta ammatillista koulutusta vailla olevien, täysi-ikäisten alle 25-vuotiaiden osalta momentissa on lueteltu ne moitittavat menettelyt, joista johtuva työttömyysetuuden menetys muodostaa perusteen alentaa perusosaa. Kela ehdottaa, että myös jälkimmäisen henkilöryhmän osalta ainoastaan viitattaisiin työttömyysturvalain 2 luvun 13 ja 14 §:iin. Näin välttyttäisiin siltä, että esimerkiksi työttömyysturvalakiin tehtävien muutosten myötä toimeentulotukilain ja työttömyysturvalain välille jäisi ristiriitoja tai Kela joutuisi harkitsemaan, onko työttömyysturvan menetys johtunut jostakin lainkohdassa mainitusta moitittavasta menettelystä. Ratkaisu siitä kuuluu työvoimaviranomaiselle ja Kelan tulee saada työvoimapolitiittisesta lausunnosta tieto siitä, onko alentamisen peruste 10 §:n 1 momentin mukaisesti olemassa.

Edellä mainittu 1 momentin rakenne johtaisi esimerkiksi siihen, että ehdotetussa muodossaan työttömyysturva-oikeuden menettämisen TTL 2 luvun 14 §:n perusteella tulisi johtua koulutukseen hakematta jättämisestä. Onko tarkoitettu, että perusosan alentaminen ei tulisi kyseeseen, mikäli henkilö laiminlyö ryhtyä työttömyysturvalain 14 §:n mukaisesti opiskelupaikan hakemista korvaaviin toimiin, jos korvaavat toimet ovat jotakin muuta kuin koulutukseen hakemista, ja menettäisi sen vuoksi oikeuden työttömyysetuuteen? Korvaava toimi voi olla koulutukseen hakemiseen liittyvää kuten velvollisuus hakea opiskelupaikkaa vasta syksyn yhteishaussa tai velvollisuus hakea oppisopimuskoulutuspaikkaa. Korvaava toimi voi kuitenkin olla muutakin kuin koulutukseen hakemiseen liittyvää kuten työllistymistä edistävään palveluun osallistuminen (esim. työkokeilu) tai hakeutuminen kielikurssille. On huomioitava edellä kuvatusti se, että Kelan tulee pystyä toimimaan työvoimapolitiittisista lausunnoista saatavilla tiedoilla. 1 momentissa tulisi viitata ainoastaan työttömyysturvalakiin, eikä luetella erikseen moitittavia menettelyitä. Näin välttyttäisiin tulkintaongelmilta ja työttömyysetuuden menetykseen johtavien menettelyiden erillisiltä selvittelyiltä työllisyysalueilta.

Pykälästä on poistettu 2 kuukauden aikamääre, jonka sisällä perusosan alentamisen tulisi tapahtua kieltäytymisestä tai laiminlyönnistä lukien. Kuten edellä on todettu, aikamääre on johtanut siihen, että tosiasiallisesti perusosaa ei ole alennettu työttömyysturvan moitittavien menettelyiden

perusteella 1 momentissa tarkoitettulla tavalla, koska tietoa moitittavista menettelyistä ei ole saatu riittävän aikaisin, jotta asiakasta olisi ehditty kuulemaan tai edes aloittamaan kuulemista. Kahden kuukauden aikarajan poisto vastaisi näihin haasteisiin. Säännöskohtaisissa perusteluissa tulisi kuitenkin ottaa kantaa, onko mitään aikarajaa, jonka sisällä alentamisen tulee tapahtua. Erityisesti kysymys konkretisoituu toistaiseksi voimassa olevien työttömyysetuuden katkosten kohdalla. Toimeentulotukea ensimmäistä kertaa hakeva on voinut saada työssäolovelvoitteen esimerkiksi 1 kk - 4,5 v aiemmin, eikä työttömyysetuusoikeus ole toimeentulotuen hakuhetkellä palautunut ja toimeentulotuen tarve voi jopa johtua saadusta työssäolovelvoitteesta ja siitä johtuvasta etuusoikeuden menetyksestä. Perusteluissa tulisi täsmentää, että perusosaa voidaan muiden edellytysten täytyessä alentaa toistaiseksi voimassa olevan työttömyysetuuden katkoksen perusteella riippumatta siitä, milloin työssäolovelvoite on asetettu, jos henkilö ei ole korjannut toimintaansa siten, että etuusoikeus olisi palautunut. Lisäksi säännöskohtaisissa perusteluissa tulisi selvyiden vuoksi ottaa kantaa siihen, voidaanko perusosaa alentaa ennen muutetun säännöksen voimaantuloa tapahtuneen moitittavan menettelyn ja erityisesti siitä johtuvan toistaiseksi voimassa olevan työttömyysetuuden katkoksen johdosta.

Pykälän 4 momentin mukaan tilanteissa, joissa henkilön työttömyysetuuden maksu on katkaistu toistaiseksi, toimeentulotuen perusosan suuruuden alentaminen jatkuisi lähtökohtaisesti kuusi kuukautta. Henkilön työssäolovelvoite ja työttömyysetuuden katkos voisi jatkua tämän jälkeen vielä noin neljän ja puolen vuoden ajan, mikäli hän ei korjaa toimintaansa työttömyysturvalaissa tarkoitettulla tavalla. Säännöskohtaisissa perusteluissa tulisi selvyiden vuoksi todeta, onko tarkoitettu, että perusosan kuuden kuukauden alentaminen olisi kertaluonteinen toimenpide, jonka jälkeen henkilö saisi täyden perusosan työssäolovelvoitteen loppuun saakka. Jos näin ei ole tarkoitettu, pykälää pitäisi tarkentaa sen osalta, milloin perusosaa voidaan alentaa edellytysten täytyessä uudestaan esimerkiksi seuraavasti: "...jatkuu yhtäjaksoisesti enintään 6 kuukautta, minkä jälkeen perusosaa voidaan alentaa edellytysten täytyessä uudestaan aikaisintaan X kuukauden kuluttua perusosan alentamisen päättymisestä".

4 momentin perusteluissa tulisi selventää, mikä vaikutus olisi sillä, jos asiakas ei hakisi kuukausittain toimeentulotukea. Kela ehdottaa, että perusteluissa tarkennettaisiin, että asiakkaan toimeentulotukiasiakkuuden katkettua välissä, asiakkaan hakiessa uudelleen perustoimeentulotukea, alentamista voitaisiin edellytysten täytyessä jatkaa kuitenkin siten, että alentaminen kokonaiskesto olisi enintään 6 kuukautta, jos 6 kuukautta oli edellä mainitusti tarkoitettu kertaluonteiseksi enimmäisalentamisajaksi.

Edelleen 4 momentin osalta säännöskohtaisissa perusteluissa tulisi selventää, mitä tarkoitetaan työttömyysetuusoikeuden palautumisella ja sillä, ettei henkilöä olisi enää pidettävä työttömänä.

Työttömän henkilön määritelmä on erilainen esimerkiksi työttömyysturvalaissa ja laissa työvoimapolitiikan järjestämisestä. Tulisiko työttömän määritelmän pohjautua jompaankumpaan näistä laeista tai olla jokin muu? Lisäksi on huomioitava, että jos tulkintaa haetaan työttömyysturvalaista, työttömyydestä ei välttämättä saada työvoimapolitiittista lausuntoa eikä tietoa Kelaan esimerkiksi silloin, kun henkilö aloittaa työskentelyn, opiskelun tai yritystoiminnan ja

katkaisee työnhakunsa. Nyt säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että se, ettei henkilöä olisi enää pidettävä työttömänä, voisi johtua esimerkiksi siitä, että hän alkaisi työskennellä ansiotyössä tai hän siirtyisi työkyvyttömyysetuudelle. Onko riittävää, että henkilö aloittaa työskentelyn esimerkiksi 5 tunnin ajan viikossa vai tulee työskentelyn ansiotyössä tai yritystoiminnassa täyttää esimerkiksi toimeentulotukilain 2 a §:n mukaiset edellytykset? Kysymys kytkeytyy myös siihen, millä perusteella alentamista harkittaisiin ja aloitettaisiinko alentamisen prosessi ja kuuleminen alusta uudella perusteella.

Myös työttömyysetuusoikeuden palautumisen osalta tulisi täsmentää, milloin olisi katsottava etuusoikeuden palautuneen. Etuusoikeuden palautumisen tutkiminen kuuluu työvoimaviranomaisen toimivaltaan. Lähtökohtaisesti tieto työttömyysetuusoikeuden palautumisesta saadaan työvoimapolitiittisesta lausunnosta. Vaikka velvoite täytyisi ja työttömyysetuusoikeus palautuisi, lausuntoa ei kuitenkaan anneta, jos työnhakija on ilmoittanut työvoimaviranomaiselle, ettei hae työttömyysetuutta. Työssäolovelvoite on myös voinut täytyä, mutta lausuntoa ei anneta, ellei henkilö ole ilmoittanut työvoimaviranomaiselle velvoitteen täyttymisen perusteista. Toinen kysymys on, tulkittaisiinko etuusoikeuden palautuneen velvoitteen täyttymisestä lukien. Tämä ajankohta voi kuitenkin poiketa siitä, mistä lukien työttömyysetuutta voidaan maksaa esimerkiksi silloin, jos henkilö ilmoittautuu työttömäksi työnhakijaksi vasta velvoitteen täyttymisen jälkeen muusta ajankohdasta lukien. Kela ei voi perustoimeentulotuen alentamisen yhteydessä arvioida, onko työttömyysetuusoikeus palautunut, vaan sen arvioiminen kuuluu työvoimaviranomaiselle. Kelan tulisi kuitenkin tällöin saada tieto siitä, milloin etuusoikeus on palautunut sillä tavalla, että perusosan alentamisesta voidaan luopua.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin perusosan alentamisesta tilanteessa, jossa hakija ei Kelan kehotuksesta huolimatta hae hänelle todennäköisesti kuuluvaa ensisijaista etuutta. Ensinnäkin säännöskohtaisissa perusteluissa tulisi selventää, että välttääkseen perusosan alentamisen, hakijan tulisi osoittaa hakeneensa ko. etuutta esittämällä Kelalle tosite hakemuksen vireillä olosta tai hakemukseen annettu päätös, jos kyse ei ole Kelan etuudesta. Toisekseen perusteluissa olisi tärkeää selventää, että hakijan tulisi myötävaikuttaa etuusoikeuden selvittämiseen ja siihen, että hän täyttää etuuden saamiset edellytykset. Asiakkaan tulisi esimerkiksi toimittaa hakemuksen ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot ja liitteet. Perustoimeentulotuessa ei kuitenkaan arvioitaisi, mitä edellytyksiä asiakkaan tulee täyttää ja selvityksiä toimittaa etuusoikeuden saadakseen, vaan tämän arviointi kuuluu ensisijaiselle etuudelle. Mikäli hakemus hylättäisiin puuttuvien lisäselvityksien vuoksi tai Kela näkisi omista järjestelmistään, ettei hakija ole toimittanut määräaikaan mennessä ensisijaisiin etuuksiin pyydettyjä liitteitä tai pyytänyt perustellusta syystä määräajan pidennystä, voitaisiin perusosan alentamista jatkaa 50 % siihen asti, kunnes hakija olisi laittanut hakemuksen uudelleen vireille ja toimittanut puuttuvat selvitykset. Jos laissa ei edellytetä myötävaikuttamista etuusoikeuden selvittämiseen, käytännössä hakijan on aina mahdollista välttää perusosan alentaminen vireyttäämällä hakemus yhä uudestaan, mutta jättämällä toimittamatta etuuden ratkaisemiseksi välttämättömät tiedot. Myötävaikutusvelvollisuudesta säättämällä asiakas ei myöskään voisi välttää perusosan alentamista katkaisemalla toistuvasti työnhakunsa toimeentulotukipäätöksen antamisen ja hakemuksen jättämisen väliseksi ajaksi kuten joissakin tilanteissa asiakkaiden on nykyisellään havaittu toimivan.

Kohdassa 4.1 Keskeiset ehdotukset kerrotaan, että ensisijaisilla etuuksille ohjaamisvelvollisuus koskisi ainoastaan Suomen sosiaaliturvajärjestelmään kuuluvia etuuksia. Selvyyden vuoksi tämä tulisi täsmentää myös 5 momentin säännöskohtaisissa perusteluissa.

Pykälän 7 momentissa säädettäisiin perusosan alentamisen tilanteisiin liittyvästä kohtuusharkinnasta. Voimassa olevassa lainkohdassa ja sen perusteluissa ei ole tarkemmin avattu ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaisen välttämättömän toimeentulotuen ja kohtuuttomuuden käsitteiden sisältöä. Myöskään nyt esitetyn momentin säännöskohtaisissa perusteluissa ei ole avattu termien sisältöä tai kohtuusharkinnan tekemistä muutoin kuin toteamalla, että pelkästään alentamisen keston ei tulisi arvioida osoittavan suoraan sitä, että alentaminen olisi kohtuutonta, vaan kohtuuttomuusharkinta edellyttäisi hakijan ajantasaisen tilanteen ja olosuhteiden kokonaisharkintaa. Kuten Kela on edellä lausunut kohdassa ”Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamiseen liittyvä lausuntopalaute”, Kela korostaa, että perusteluissa olisi tärkeää avata niitä seikkoja, joita harkinnassa tulisi ottaa huomioon, jotta toimeenpano olisi sujuvaa ja asiakkaiden oikeusturvan kannalta ennakoitavaa ja yhdenvertaista. Kohtuusharkinnassa otetaan aina huomioon asiakkaan yksilöllinen tilanne, mutta perusteluissa tulisi tuoda esille harkintaa ohjaavia periaatteita tai esimerkkejä.

Säännöskohtaisissa perusteluissa tulisi avata sekä niitä seikkoja, jotka tulisi tai ei tulisi huomioida arvioitaessa, vaarantaako alentaminen ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaisen välttämättömän toimeentulon, että muun kohtuuttomuuden arvioinnissa huomioitavia seikkoja. Yhtenä esimerkkinä oikeuskäytännössä on annettu painoarvoa sille, onko kyseessä yksin asuva vai perheellinen hakija. Perusteluissa olisikin hyvä ottaa kantaa siihen, onko merkitystä sillä, jos hakijalla, jonka perusosaa ollaan alentamassa, on lapsia. Perusosan alentamisella voi olla merkitystä koko perheen taloudelliseen tilanteeseen, vaikka lasten perusosat maksetaan täysimääräisesti. Toisaalta alentaminen voi vaikuttaa myös lasten asemaan myönteisesti, jos vanhempi ohjautuu oikeiden palveluiden ja työllisyyden piiriin. Oikeuskäytännössä on myös annettu merkitystä sille, jos toimeentulotuen saajan asumismenoja on kohtuullistettu 7 a §:n nojalla, koska hänen asumismenonsa ovat ylittäneet asuinkunnassa tarpeellisen suuruiseksi määritellyt menot ja asiakas on ilman erityistä perustetta laiminlyönyt hakea edullisempaa asuntoa. Olisiko tämä arvioinnissa huomioitava seikka? Entä voisiko eräs esimerkki muusta kohtuuttomuudesta olla tilanne, jossa perusosan alentamisen kanssa samaan ajankohtaan kohdistuu jokin muu yllättävä elämäntilanteen muutos, johon hakija ei ole voinut varautua ja joka on vaikuttanut asiakkaan taloudelliseen tilanteeseen kuten oma tai perheenjäsenen vakava sairastuminen tai puolison kuolema. Entä tulisiko arvioinnissa ottaa huomioon, onko asiakkaalla mahdollisuutta tosiasiallisesti toimia siten, että hänen etuusoikeutensa palautuisi.

Kela korostaa, että työttömyysturvaa, toimeentulotukea ja yleistukea koskevien muutosten yhteisvaikutukset tulisi arvioida kaikissa ehdotetuissa muutoksissa. Olisi myös tarkennettava, tarkoitetaanko säännöksissä ja niiden perusteluissa työttömyysetuudella myös yleistukea.

Kela kiinnittää huomiota 10 a §:n ja sen perusteluiden ristiriitaan. Ehdotetussa 10 a §:ssä säädettäisiin asiakkaan kuulemisesta ennen perusosan alentamista. 1 momentin mukaan jatkettaessa perusosan alentamista samoin perustein ja samansuuruisena kuin perusosaa on edeltävänä kuukautena alennettu, asiakkaalle tulisi erikseen varata mahdollisuus uuden selvityksen antamiseen vain, jos hakemuksesta tai muutoin ilmenee syitä, joiden perusteella asiakkaan uutta kuulemistä voidaan pitää tarpeellisena. Toisin sanoen asiakasta kuultaisiin erikseen ennen kuin perusosaa alennetaan ensimmäisen kerran ja toisen kerran, kun harkitaan perusosan alentamisen jatkamista 40 %:lla, koska perusosan alentaminen ei jatkuisi samansuuruisena. Kuitenkin säännöskohtaisten perusteluiden mukaan, kun perusosaa olisi jo yhden kuukauden ajan alennettu, saman moitittavan menettelyn tai toimimattomuuden takia tehtävien seuraavien kuukausien alentamisten osalta asiakkaan kuuleminen tapahtuisi osana tuen hakemista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa momenttia vastaavasti, että Kela ratkaisisi, onko perusosaa alennettava. Kela ehdottaa, että momenttia koskeviin perusteluihin lisättäisiin selvyden vuoksi maininta siitä, että mikäli asiakkaalle on annettu kuukautta pidemmälle ajalle myönteinen päätös, toimeentulotukea tarkistetaan 18 §:n nojalla seuraavasta maksamattomasta kuukaudesta, jos perusosan alentamisen perusteet täyttyvät.

11 § Huomioon otettavat tulot

Esitetyn toimeentulotukilain 11 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan tuloina ei kuitenkaan huomioitaisi alle 18-vuotiaan saamia vähäiseksi katsottavia ansiotuloja ja avustuksia. Säännöskohtaisten perusteluiden mukaan lapsen saamalla vähäisillä ansiotuloilla ja avustuksilla tarkoitettaisiin esimerkiksi syntymäpäivälahjoja ja vähäisiä tai satunnaisia ansiotuloja, kuten kesätyöansioita. Kela ehdottaa, että säännöskohtaisia perusteluita täydennettäisiin sen osalta, että mitä tarkoitettaisiin lapsen saamalla vähäisillä ansiotuloilla ja avustuksilla. Säännöksessä olisi tarpeen täsmentää huomioitaisiinko alle 18-vuotiaan yksityishenkilön saamat tilillepanot tulona, jos ne ovat vähäistä suurempia ja säännöllisiä. Kelan vakiintuneessa soveltamiskäytännössä on arvioitu, että vähäisinä ja satunnaisina ansiotuloina on voitu pitää enintään 3 kuukautta kestävät kesätyöansiot. Esityksessä ei ole asetettu kesätyöansioille aikamäärettä.

Kela ehdottaa, että säännöskohtaisissa perusteluissa kävisi selvästi ilmi, milloin alle 18- vuotiaan tulot ovat säännöllisiä ja ne huomioitaisiin toimeentulotukilain 11 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaisesti siltä osin, kun ne kattavat hänen toimeentulotuessa huomioon otettavat menot. Kela ehdottaa, että perusteluihin täsmennettäisiin, että mitä 2 momentin 2 kohdassa säädetään, alle 18-vuotiaan säännöllisistä ansiotuloista jätetään ottamatta huomioon 150 euroa kuukaudessa.

13 § Toimeentulotuen määräytymisaika ja laskelma

Kela kannattaa, että viimeisen pankkipäivän tulo huomioitaisiin seuraavan kuukauden laskelmassa tulona, koska se on silloin vasta tosiasiallisesti käytettävissä. Säännös vastaisi pääosin Kelan vakiintunutta soveltamiskäytäntöä. Tämä sujuvoittaisi etuuskäsittelyä. Asiakkaiden näkökulmasta tilanne selkeytyisi kuukauden viimeisen pankkipäivän tulojen huomioimisen osalta.

16 § Toimeentulotuen maksaminen

Kela kannattaa esitettyä muutosta toimeentulotuen maksamiseen. Toimeentulotuen osuus asunnon vuokrasta maksettaisiin esityksen mukaan aina suoraan vuokranantajalle, jos asunnon vuokravakuus on myönnetty osana perustoimeentulotukea. Tällä vältettäisiin mahdollisten maksamattomien vuokrien muodostuminen. Kela sitoutuu vuokravakuutta myöntäessä realisoimaan vuokranantajalle maksamattomat vuokrat, joten esitetty muutos vähentäisi maksamattomien vuokrien aiheuttamia vuokranantajien tekemiä realisointivaatimuksia, koska perustoimeentulotuen osuus asunnon vuokrasta olisi maksettu vuokranantajalle.

Kela maksaa nykyisin myös vuokrasopimuksessa sovitun kiinteän vesi- tai sähkömaksun asiakkaan suostumuksella vuokranantajalle. Perusteluissa olisi hyvä vielä täsmentää, mikäli Kela voisi maksaa vuokravakuuden myöntämisen johdosta vuokran lisäksi myös vuokrasopimuksessa sovitun kiinteän vesi- ja sähkömaksun suoraan vuokranantajalle.

27 § Henkilöllinen soveltamisala

Hallituksen esityksen luonnoksessa on ehdotettu muutoksia toimeentulotukilain 27 §:n 1 momenttiin, jonka sanamuotoon lisättäisiin maininta laillisesta oleskelusta siten, että jatkossa 1 momentin mukaan toimeentulotuki myönnettäisiin Suomessa vakinaisesti ja laillisesti oleskelevalle hakijalle tai perheelle. Jos 27 §:ään ehdotetun lisäyksen tarkoituksena ei ole muuttaa nykyistä soveltamiskäytäntöä, kuten pykälän säännöskohtaisissa perusteluissa on todettu, pykälään ehdotettu muutos ei ole tarpeellinen. Nykyinen soveltamiskäytäntö perustuu lain voimassa olevaan sanamuotoon ja lain esitöihin, jolla 27 § lisättiin toimeentulotukilakiin (HE 127/2022 vp, s. 60) sekä vakiintuneeseen hallinto-oikeuksien oikeuskäytäntöön (myös esim. KHO 2019:59, jossa KHO totesi, että oleskelun luonnetta arvioitaessa harkinnassa tuli ottaa huomioon oleskeluluvan lisäksi muita seikkoja). Jos soveltamiskäytäntöä on tarkoitus muuttaa lisäyksellä lain sanamuotoon, laissa tai vähintään perusteluissa tulisi tarkentaa, mitä laillisella oleskelulla tarkoitetaan.

Mikäli lain 27 pykälän 1 momenttiin lisättäisiin edellytys siitä, että toimeentulotuki myönnettäisiin laillisesti oleskelevalle hakijalle tai perheelle, tämä muuttaisi olennaisesti 27 §:n 1 momentin vakiintunutta soveltamiskäytäntöä ja vaikuttaisi hakijan oikeuteen saada toimeentulotukea. Mikäli vaatimus laillisesta oleskelusta lisättäisiin, vaatisi ehdotettu lakimuutos jatkovalmistelussa vielä merkittävästi tarkennuksia joko lain tasolle tai säännöskohtaisiin perusteluihin, jotta toimeentulotukilain 27 §:n 1 momenttia voitaisiin toimeenpanna lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla.

Esityksessä tavoite jää epäselväksi etenkin siksi, että laissa oleva 27 §:n sanamuoto ja muutosesityksen säännöskohtaiset perustelut vaikuttaisivat olevan keskenään ristiriitaisia. Nykyisen 27 §:n 1 momentin soveltamiskäytännön lähtökohtainen edellytys on, että mikään yksittäinen seikka (kuten oleskeluluvan puuttuminen tai oleskelun laillisuus) ei yksinään määritä hakijan oleskelun tosiasiallista luonnetta vakinaiseksi tai tilapäiseksi, vaan hakijan yksilöllisistä olosuhteista on aina tehtävä kokonaisarvio (HE 127/2022 vp, s. 60).

Ehdotetussa 27 §:ssä ja sen perusteluissa ei ole määritetty tarkemmin sitä, miten jatkossa viime kädessä perustuslain (731/1999) 19 §:n 1 momenttiin pohjautuva perusoikeus välttämättömään toimeentuloon ei laillisesti Suomessa oleskeleville henkilöille turvattaisiin. Siitä onko hakijalla oikeus 27 §:n 1 momentin mukaan täysimääräiseen vai ainoastaan 27 §:n 2 momentin mukaiseen välttämättömään osuuteen toimeentulotuesta tulisi säätää tarkkarajaisesti laissa tai vähintään säännöskohtaisissa perusteluissa. Perusteluissa tulisi ottaa kantaa siihen, onko esimerkiksi tarkoitus, että jatkossa hakijalla olisi oikeus ainoastaan välttämättömään osuuteen toimeentulotuesta 27 §:n 2 momentin mukaisesti, mikäli hän ei oleskele Suomessa laillisesti tai millä muulla vaihtoehtoisella tavalla tälle asiakasryhmälle turvataan perustuslain 19.1 §:n mukainen oikeus välttämättömään toimeentuloon.

Koska 27 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättävän lakiin vaatimus laillisesta oleskelusta, tulisi toimeenpanossa jatkossa toimeentulotukioikeutta ratkaistaessa arvioida, oleskeleeko hakija laillisesti vai ei. Esityksessä ei kuitenkaan ole määritelty esimerkiksi laissa viittauksin muuhun lainsäädäntöön tai vaihtoehtoisesti säännöskohtaisissa perusteluissa, mitä toimeentulotukilain yhteydessä jatkossa tarkoitetaan ei laillisesti oleskelevalla henkilöllä. Ehdotetussa pykäläluonnoksessa laillisen oleskelun vaatimusta ei ole rajattu koskemaan esimerkiksi vain kolmansien maiden kansalaisia, vaan lain sanamuodon mukaan vaatimus koskisi kaikkia asiakasryhmiä, kuten esimerkiksi unionin kansalaisia ja pohjoismaiden kansalaisia, vaikka asiaa ei ole perusteluissa avattu.

Laillisen oleskelun määritelmää tulisi siksi tarkentaa joko laissa pykäläviittauksin muualle lainsäädäntöön kuten ulkomaalaislakiin tai vähintään säännöskohtaisissa perusteluissa tarkentaa siten, että ehdotuksessa huomioidaan laillisen oleskelun määrittelymisen kannalta merkittävä ulkomaalaislainsäädäntö kuten ulkomaalaislaki, EU-oikeudellisen lainsäädäntö ja Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset, kuten pohjoismaiden sosiaalipalvelusopimus (SopS 68-69/1996). Jos tarkoitus on, että laillisuutta arvioitaisiin suhteessa ulkomaalaislakiin, tulisi joko lakiin tai vähintään säännöskohtaisiin perusteluihin tarkentaa esimerkiksi se, että jos henkilö oleskelee Suomessa esimerkiksi ulkomaalaislain 40 §:n vastaisesti hän oleskelee maassa ei laillisesti tai viitata esimerkiksi ulkomaalaislain 3 §:n 1 momentin 27 kohtaan, joka sisältää ulkomaalaislain määritelmän laittomasta oleskelusta. Vaikka esimerkiksi puuttuva oleskelupa on voinut nykyisessäkin soveltamiskäytännössä vaikuttaa oleskelun luonteesta tehtävään kokonaisarviossa tilapäistä oleskelua puoltavana seikkana, Kelassa ei perustoimeentulotukioikeutta ratkaistaessa ole arvioitu ja otettu kantaa hakijan oleskelun laillisuuteen. Koska laillisen oleskelun vaatimus olisi toimeentulotukilain yhteydessä uusi, myöskään aiempaa soveltamiskäytäntöä tai oikeuskäytäntöä toimeentulotuen asiayhteydessä ei ole.

Koska laillisen oleskelun vaatimusta ei ole ehdotuksessa rajattu vain esimerkiksi kolmansien maiden kansalaisiin, vähintään säännöskohtaisissa perusteluissa tulisi ottaa kantaa erityisesti unionin kansalaisten sekä heidän perheenjäsentensä oleskelun laillisuuden ja toimeentulotukioikeuden arviointia huomioiden esimerkiksi asetus työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta unionin alueella (N:o 492/2011) ja direktiivi Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella (N:o 2004/38). Säännöskohtaisissa perusteluissa tulisi esimerkiksi huomioida unionin kansalaisten osalta työnhakijan ja taloudellista toimintaa harjoittavan henkilön ja heidän perheenjäsentensä erityisasema. Lisäksi tulisi ottaa kantaa, miten toimeentulotukilain yhteydessä olisi jatkossa arvioitava oikeutta täysimääräiseen toimeentulotukeen esimerkiksi tilanteissa, joissa unionin kansalainen oleskelee maassa kolme kuukautta kauemmin, mutta ei esimerkiksi rekisteröi oleskeluoikeuttaan. Kantaa tulisi ottaa esimerkiksi siihen, olisiko muutoksen tarkoitus, että oleskeluoikeutensa rekisteröimättä jättänyt hakija tai ilman unionin kansalaisen pysyvää oleskeluoikeutta oleva hakija voisi olla kuitenkin oikeutettu täysimääräiseen toimeentulotukeen vai ei. Kantaa tulisi ottaa myös tilanteeseen, jossa unionin kansalainen on saanut hylkäävän ratkaisun oleskeluoikeuden rekisteröintiin, mutta ei kuitenkaan käännättämis- tai karkottamispäätöstä. Tästä edellä esitetystä kokonaisuudesta on oleskelun laillisuuden arvioimisen näkökulmasta olemassa myös oikeuskäytäntöä ja jatkovalmistelussa tulisi arvioida tarkemmin, miten nykyinen oikeuskäytäntö tulisi ottaa asiassa huomioon.

Edellä mainituista 27 §:n lakiehdotuksen perustelujen tarkentamistarpeista johtuen saatavilla olevilla tiedoilla ei ole pystytty arvioimaan, saako Kela hakijan oleskelun laillisuuden arvioimiseksi tällä hetkellä kaikki tarvittavat tiedot muilta viranomaisilta, kuten Migritä ulkomaalaisrekisteristä (uma-rekisteri) vai vaatisiko lakimuutos esimerkiksi järjestelmiin muutoksia. Ehdotetun muutoksen kannalta on otettava huomioon, ettei Kela saa uma-rekisterin kautta suoraa tietoa siitä, oleskeleeko hakija Suomessa laillisesti vai ei, vaan asiaa jouduttaisiin arvioimaan Kelassa käytettävissä olevilla tiedoilla. Lisäksi jatkovalmistelussa olisi otettava huomioon, että Kela ei välttämättä saa tällä hetkellä oleskelun laillisuuden arvioimiseksi uma-rekisteristä kaikkia tarvittavia tietoja, joten käytännössä muutos voisi lisätä yhteydenottojen tarvetta Migriin. Tämä riippuisi ennen kaikkea siitä, mitä laillisen oleskelun vaatimuksen lisäämisellä lakiin tavoitellaan.

Migrin ja Kelan välillä ei ole tällä hetkellä olemassa esimerkiksi viranomaisten kahdensuuntaista tiedonvaihtoa mahdollistavaa tietojärjestelmää. Kela tarvitsisi tiedot oleskelun laillisuuden arvioimiseksi toimeentulotukilain mukaisten käsittelyaikojen rajoissa eli viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä hakemuksen saapumisesta (toimeentulotukilain 14 a §) tai kiireellisissä tapauksissa hakemuksen saapumisesta jo samana päivänä tai viimeistään seuraavana päivänä (toimeentulotukilain 14 b §), joten tiedon tulisi liikkua Migrin ja Kelan välillä sujuvasti.

Valtioneuvoston asetus toimeentulotuen tarpeellisen suuruisten asumismenojen määrästä

2 a § Asumismenojen rajojen muutosten arviointi

On hyvä, että asumismenojen rajojen muutosten arviointi tuotaisiin asetuksen tasolle. Sääntely selkeyttäisi asumismenojen rajojen muutosten tarkastelua ja tarkastelu olisi jatkossa läpinäkyvää. Hyväksyttävien asumismenojen kuntakohtaisten rajojen olisi hyvä vastata jatkossakin mahdollisimman hyvin asumismenojen tosiasiallista kehitystä kunnissa. Kela pitää tärkeänä, että kuntakohtaisia rajoja kehitettäessä kehittämistä tehdään laajassa yhteistyössä eri toimijoiden kesken. Jatkossa on tarve arvioida kohtuuhintaisen asumisen ja toimeentulotuen asumismenojen välistä kehitystä ja pyrkiä vaikuttamaan asiakkaiden kannalta asioiden juurisyihin, jotta toimeentulotuen kehittämiseen asetettuja tavoitteita voidaan saavuttaa.

Toimeentulotuen tarpeellisten suuruisten asumismenojen määrästä annetun valtioneuvoston asetuksen 2 a §:n 1 momentin mukaan keskimääräisillä asumismenoilla tarkoitetaan edellä 2 pykälässä tarkoitettua Kelan toukokuun loppuun mennessä tekemää esitystä, joka perustuu edeltävän 1.4.–31.3. välisen ajanjakson 60. prosenttipisteisiin.

Kela esittää, että asetuksen 2 a §:n 1 momentissa mainittua ajanjaksoa 1.4.-31.3. muutettaisiin siten, että ajanjakso olisi 1.1.-31.12. Kelan tulisi toimittaa esitys seuraavan vuoden asumismenojen rajoista toukokuun lopun sijasta helmikuun loppuun mennessä. Esitämme myös muutosta asetuksen siirtymäsäännökseen. Toimeentulotuen tarpeellisten suuruisten asumismenojen määrästä annettu valtioneuvoston asetus julkaistaisiin 1.8. ja soveltaminen alkaisi 1.1. Tämä muutos olisi tarpeen, jotta seuraavan vuoden asumismenojen rajat olisivat vahvistettu hyvissä ajoin ennen vuodenvaihdetta, jotta perustoimeentulotuen asiakkaat voisivat varautua asumismenojen rajojen mahdolliseen muutokseen.

Tilanteessa, jossa hakijan asumismenot ylittävät kohtuullisena pidetyn asumismenojen rajan Kela selvittää, että onko hakijalla tai perheellä erityisiä perusteita kohtuullista tasoa korkeammille asumismenoille. Kela selvittää mahdolliset erityiset perusteet soittamalla hakijalle tai lähettämällä hakijalle viestillä tai kirjeellä lisäselvityspyynnön, jossa asiakkaalta tiedustellaan mahdollisista erityisistä perusteista. Samalla hakijalla annetaan kuukauden perustoimeentulotuen päätös ja hakijalle kerrotaan, että erityisten perusteiden selvittäminen on kesken. Kun erityiset perusteet on selvitetty, hakijalle annetaan kolmen kuukauden määräaika edullisemman asunnon etsimiseen. Loppuvuodesta olisi erityisen tärkeää, että Kelalla olisi tieto seuraavan vuoden kohtuullisena pidetyistä asumismenojen rajoista, jotta Kela voisi ohjata asiakkaita seuraavan vuoden mahdollisista muutoksista. Kohtuullisena pidettyjen asumismenojen rajojen tulisi olla tiedossa, kun Kela alkaa selvittämään, että onko hakijalla erityisiä perusteita kohtuullista tasoa suuremmille asumismenoille. Tieto tulisi olla Kelalla niissä päätöksissä, jotka kohdistuvat syyskuulle. Kela ratkaisee syyskuulle kohdistuvia perustoimeentulotuen hakemuksia elokuussa. Kela esittää, että valtioneuvoston asetus toimeentulotuen tarpeellisten suuruisten asumismenojen määrästä olisi julkistettu viimeistään 1.8. ja uusia asumismenojen rajoja sovellettaisiin 1.1. alkaen kohdistuviin perustoimeentulotuen päätöksiin.

Jos Kelalla olisi elokuussa jo tiedossa asetuksella vahvistetut seuraavan vuoden kohtuullisena pidetyt asumismenojen rajat, Kela pystyisi kertomaan hakijalle päätöksellä seuraavan vuoden asumismenojen rajat. Tällä myös vältettäisiin se, että Kela antaisi loppuvuodesta ohjauksen etsiä edullisempaa asuntoa asiakkaalle, jonka paikkakunnan asumismenojen kohtuullisena pidetty raja laskisi seuraavan vuoden alusta ja asunto olisi kohtuullisena pidettyjen rajojen mukainen. Tämä myös vähentäisi tilanteita, jossa Kela antaisi loppuvuodesta ohjauksen etsiä edullisempaa asuntoa ja asiakas löytäisi edullisemman asunnon loppuvuonna ja alkuvuodesta asiakkaan paikkakunnan asumismenojen raja laskisi ja Kela antaisi hakijalle uuden ohjauksen etsiä vielä edullisempaa asuntoa.

Valkonen Marja-Leena
Kansaneläkelaitos - Etuuksien ja palvelujen suunnitteluyksikkö